

POZNÁMKY

ETIKA V PRÁVU

15. ročník diskusního fóra

7. - 9. října 2019

Justiční akademie Kroměříž

PROGRAM Etika v právu

Datum konání: 7. – 9. října 2019

Časové rozmezí: pondělí 13:00 – 17:15

úterý 09:00 – 17:15

středa 09:00 – 11:30

Místo konání: Justiční akademie, budova C, Smetanova ulice 3921, Kroměříž

Moderátor: doc. JUDr. Pavel Molek, Ph.D.

Časový harmonogram:

pondělí 7. 10. 2019

13:00 – 13:15 úvod a přivítání

13:15 – 14:45 **prof. PhDr. Jan Sokol, Ph.D.** (filosof, Fakulta humanitních studií
Univerzity Karlovy v Praze)

téma: "Svoboda, právo a peníze"

14:45 – 15:45 **prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D.** (předseda Nejvyššího soudu ČR)

téma: „Etika, právo a soudnictví“

15:45 – 16:15 *přestávka*

16:15 – 17:15 **doc. JUDr. Vojtěch Šimíček, Ph.D.** (soudce Ústavního soudu ČR)

téma: „Soudce a přednášková činnost“

úterý 8. 10. 2019

9:00 – 10:30 **Mgr. Daniela Zemanová** (prezidentka Soudcovské unie České
republiky)

téma: „Vnitřní kritika v soudnictví“

10:30 – 10:45 *přestávka*

10:45 – 11:45 **JUDr. Barbara Pořízková** (místopředsedkyně Nejvyššího správního
soudu)

téma: „Komentování soudních rozhodnutí“

11:45 – 13:15 *přestávka (oběd)*

13:15 – 14:15 **JUDr. Lajos Mészáros** (slovenský právník a emeritní soudce
Ústavného soudu SR)

téma: „K niektorým etickým aspektom odlišných stanovísk“

14:15 – 14:45 *přestávka*

POZNÁMKY

Diskusní panel č. 1

Název: Etická dilemata - od teorie k praxi. Jaké otázky si klást?

- Neustrannost a vztah soudce/advokát, soudce /státní zástupce
- Nezávislost, neustrannost a vztahy na soudě (soudní funkcionáři, kolegové, senát)
- Výkon funkce soudce a vedlejší činnost (publikační, přednášková, akademická)
- Etické aspekty stáží
- Soudce a svoboda projevu, angažování se ve veřejném životě
- Soudce v soukromí

Diskusní panel č. 2

Název: Soudce jako soudní funkcionář – dopady do nezávislosti a neustrannosti soudnictví

- Vztah soudního funkcionáře a řadového soudce v rozhodovací činnosti
- Vztah soudního funkcionáře a řadového soudce v oblasti procesního vedení sporů
- Vztah soudního funkcionáře a řadového soudce v otázkách týkajících se rozvrhu práce
- Vztah soudního funkcionáře a řadového soudce v mimosoudních aktivitách
- Vztah soudního funkcionáře a řadového soudce v mediálních otázkách
- Vztah soudního funkcionáře a řadového soudce v otázkách přidělování asistentů soudců a dalšího soudního personálu
- Vztah soudního funkcionáře a řadového soudce v souvislosti s kárnou odpovědností a aktivní legitimací předsedy soudu zahájit kárné řízení
- Vztah soudních funkcionářů a ministerstva spravedlnosti
- Vztah soudních funkcionářů a státního zastupitelství
- Vztah soudních funkcionářů a poslanců/senátorů
- Vztah soudních funkcionářů a dalších externích aktérů

14:45 – 17:15

diskusní panel č. 1*

Etická dilemata - od teorie k praxi

Jaké otázky si klást?

moderátor: Mgr. Pavol Žilinčík

diskutující: Mgr. Daniela Zemanová, JUDr. Barbara Pořízková,

JUDr. Ing. Filip Dienstbier, Ph.D., JUDr. Klára Cetlová,

JUDr. Maxim Tomoszek, Ph.D.

diskusní panel č. 2*

Soudce jako soudní funkcionář – dopady do nezávislosti a neustrannosti soudnictví

moderátor: doc. JUDr. David Kosař, Ph.D.

diskutující: JUDr. Lenka Ceplová, JUDr. Vlasta Formánková,

Samuel Spáč, PhD., M.A., Mgr. Miloslav Sedláček

středa 9. 10. 2019

9:00 – 10:30

prof. JUDr. Pavel Holländer, DrSc. (profesor práva, vědecký pracovník na Ústave teorie práva Gustava Radbrucha Právnickej fakulty UPJŠ v Košiciach)

téma: "Dilemy univerzitního studia práva, aneb Konradem Liessmannem hozená rukavice"

10:30 – 11:30

závěry z panelů – společná diskuze

Další informace:

* Účastníci si vyberou **jeden z diskusních panelů** při podpisu prezenční listiny. Pro každý z panelů je vyhrazeno 50 míst. Po obsazení kapacity jednoho z panelů nebude možnost výběru.

V pondělí bude možné se **ubytovat od 10:00 hod.**

Ve středu je potřeba **uvolnit pokoj do 9:00 hod.**

Stravování bude poskytováno v Domově mládeže ve Štěchovicích v těchto časech:

snídaně 7:30 – 8:30

oběd 12:00 – 13:30

večeře 17:45 – 19:00

Anotace k příspěvkům

Autor: prof. PhDr. Jan Sokol, Ph.D.

Název: Svoboda, právo a peníze

Občanská svoboda, svoboda na veřejnosti, je asi ta nejdůležitější změna oproti minulému režimu, ale co si pod ní vlastně představujeme? Různých analýz i definic svobody je mnoho, ale většina dělá po mém soudu trojí chybu:

1. Svobodu chápe jen jako vlastnost či atribut individua a přehlíží její společenskou stránku: svobodu mezi lidmi. Ve skutečnosti jsou totiž místem svobody právě lidské vztahy, kdežto osamělý Robinson na pustém ostrově nebyl ani svobodný ani nesvobodný.
2. Svobodu vidí jako čistě negativní, jako absenci překážek a zábran. Ve skutečnosti ale svoboda tkví právě v šíři a bohatství možností a příležitostí, jež se v ní člověku nabízejí. (Trest „odnětí svobody“ bere člověku právě styky a tím i možnosti a příležitosti.)
3. Nedoceňují skutečný konflikt mezi svobodou a bezpečím. Větší svoboda přináší i větší rizika, kdežto symbolem totálního bezpečí by mohla být pevná cela nebo klec, kde mě nikdo nemůže ohrozit. Diktátor slibuje větší bezpečí výměnou za část svobody, kterou ostatně mnoho lidí ani tolik nepotřebuje. Slibuje, že nebezpečné lidi zavře do klecí, jenže tam jednou může zavřít i mne – a sám má od nich klíče.

Veřejná svoboda, svoboda mezi lidmi, si musí poradit s tím největším nebezpečím, což jsou ve velkých společnostech především druzí lidé. Přesněji řečeno konflikty s nimi. Možností, které se nabízejí, může člověk využít jen tehdy, když se nemusí bát těch druhých. Kdyby si každý mohl dělat cokoli ho napadne, museli bychom všichni utíkat do bezpečí nějakého bunkru nebo cely jako za válek. Proto je dnes svoboda možná jen tam, kde platí dobře rozmyšlená a také vymáhaná pravidla. Všichni to důvěrně známe třeba ze silničního provozu: Kdyby se řidič nemohl spolehnout, že (skoro) všichni ostatní pojedou také vpravo, jen blázen by se odvážil na dálnici.

Právo, vymahatelná pravidla provozu ve společnosti, kdysi nevzniklo v pořadí „stát -> zákon -> soudce“, jak se to někde učí, nýbrž podle antropologů v opačné posloupnosti „soudce -> zákon -> stát“.

- Panství a stát může totiž vzniknout jen na základě jisté shody, „společenské smlouvy“, kterou poprvé formuluje (charismatický) rozhodčí či soudce. Zákon vzniká na podporu soudcovských rozhodnutí a jejich předvídatelnosti, kdežto výkonná moc (stát) se zavazuje, že ho bude respektovat a prosazovat. Soudce i představa spravedlnosti tu museli být dřív než stát, který by bez nich vzniknout nemohl.

Autor: JUDr. Barbara Pořízková

Název: Komentování soudních rozhodnutí

Důvěra veřejnosti v soudcovský stav znamená také to, že lidé věří, že soudci dělají svoji práci naprosto profesionálně a nestranně. Pro její vytvoření a udržení není důležitý jen samotný výkon spravedlnosti, ale též osobní projev soudce, jímž přispívá k tomu, aby jeho rozhodnutí veřejnost vnímala jako rozhodnutí vydaná po právu. Soudy, na nichž o jiných rozhodují také jen lidé z masa a kostí, se tím stávají *jejich* soudy.

Autor: JUDr. Lajos Mészáros

Název: K niektorým etickým aspektom odlišných stanovísk

Nemožno pochybovať o tom, že právo sudcu na odlišné stanovisko nevyplýva z jeho slobody prejavu, ale je jednou z inštitucionálnych záruk jeho nezávislosti. Za akých okolností však táto profesijná sloboda posilňuje a nie oslabuje autoritu väčšiny rozhodnutia? Na túto kľúčovú otázku a súvisiace morálne dilemy sa snaží nachádzať odpovede, resp. formulovať aj ďalšie relevantné otázky príspevok „K niektorým etickým aspektom odlišných stanovísk.“

zákonů v České republice a ve Slovenské republice: zákon č. 39/1980 Sb., o vysokých školách, obsahoval 105 paragrafů, 8.095 slov, 57.917 znaků včetně mezer a 50.347 znaků kromě mezer. Zákon č. 172/1990 Sb., o vysokých školách, v původním znění, obsahoval 45 paragrafů, 4.221 slov, 29.207 znaků včetně mezer, 25.320 znaků bez mezer, český zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, v platném znění, obsahuje 169 paragrafů, 41.181 slov, 288.009 znaků včetně mezer a 248.654 znaků bez mezer a konečně slovenský zákon č. 131/2002 S.z., o vysokých školách, v platném znění, obsahuje 147 paragrafů, 47.829 slov, 338.480 znaků včetně mezer a 292.567 znaků bez mezer ... Jen kvůli přehlednosti znázorníme si uvedené srovnání v tabulce:

	Počet paragrafů	Počet slov	Počet znaků včetně mezer	Počet znaků bez mezer
Zák.č.39/1980 Sb.	105	8.095	57.917	50.347
Zák.č.182/1990 Sb.	45	4.221	29.207	25.320
Zák.č.111/1998 Sb.	169	41.181	288.009	248.654
Zák.č.131/2002 S.z.	147	47.829	338.480	292.567

Autor: Mgr. Daniela Zemanová

Název: Vnitřní kritika v soudnictví

Soudní prostředí by nemělo být izolováno od kritiky. Ve svém příspěvku se chci zamyslet nad tím, v čem konkrétně lze spatřovat meze sdělování kritických názorů v této oblasti. Zejména se budu zabývat konkurencí potřeby kritiky a respektováním nezávislosti soudního rozhodování, dále též nutností neohrožovat důvěru v soudní rozhodování. Pokusím se vymezit situace, kdy se s kritikou činnosti soudce a soudů "zevnitř" obvykle setkáváme.

Rozeberu tedy případy:

- kritiky osoby soudce
- kritiky činnosti soudce (rozhodovací a jiné)
- kritiky vedení soudu (osob a jejich rozhodnutí)
- kritiky dalších osob podílejících se na chodu soudu.

Tímto rozbohem bych ráda dospěla k zodpovězení otázek, zda a jak lze vymezit prostor pro vnitřní kritiku v soudnictví, jaké prostředky pro ni jsou vhodné, a na základě diskuse pojmenovat další faktory ovlivňující její meze.

- Hlavním úkolem práva ve společnosti je snižovat rizika svobody, aby se člověk nemusel bát svobody těch druhých. Co nejméně omezení při co největším bezpečí. Právo se nechává vést ideály rovnosti, reciprocity a spravedlnosti, i když dobře ví, že nejsou dosažitelné. Pozitivně řečeno, má chránit život a majetek a každému umožnit, aby si „hledal své štěstí“ (*pursuit of happiness*). Právo nemůže nebezpečí vyloučit, ale může podporovat „pozitivní očekávání“ těch, kdo se jím řídí.
- Dlouhodobá strategie lidských společností začíná vyloučením pomsty a lynče, které se nahrazují trestem. Pokračuje zmírňováním represe a trestu přes prevenci ke zvnitřnění zásad občanského soužití. Ty zahrnují zákaz zabíjet, poškozovat, krást, lhát, závidět a naopak povinnost dodržet slovo. V ideálním případě by měly platit, i když mi žádný trest nehrozí, „i když se nikdo nedívá“. Tomu odpovídá představa cti (občanské, vojenské, profesní).
- Paradox práva spočívá v tom, že musí začít presumpcí nevinny, ochranou (domnělého) pachatele – vyloučením pomsty a lynče. Ale tam, kde se k tomuto paradoxnímu a nepopulárnímu kroku odhodlali, vznikla společnost nejen svobodnější, ale také bohatší. Úspěchy přináší i další zmírňování trestu: *in dubio pro reo*, zákaz mučení, rušení trestu smrti. Raději nepotrestat zločin než poškodit nevinného.
- Ale pozor, aby to zákonodárce nepřehnal! Když ve veřejnosti převládá dojem, že stát na zločince nestačí, je připravena půda pro demagogy a diktátory.

Peníze a trh nemají mezi vzdělanými lidmi nejlepší pověst, patrně proto, že:

- Vstupují do našich životů tak dotěrně, že se bez nich nic neobejde a dokonce se zdá, že se za ně dá koupit úplně všechno.
- Peníze podle slavného rčení „nepáchnou“ a úspěšně smazávají rozdíl mezi majetkem poctivě vydělaným a nabytým a majetkem ukradeným, podvodně získaným nebo falešným.
- Protože jsou podle cyniků vždycky až na prvním místě, staví nás všechny do prostředí bezohledné soutěže a soupeření, z něhož se lze vymanit jen skutečnou vzpourou a vyřazením ze společnosti, jak to předvádějí třeba bezdomovci.
- Peníze ignorují a ruší kvalitativní rozdíly mezi věcmi a bezohledně je nahrazují kvantitami. Otázka kolik stojí kniha, koncert, socha může znít až svatokrádežně: kulturní hodnoty přece nejsou srovnatelné s materiálními. A přece se tak docela běžně porovnávají a hodnotí s odvoláním na nabídku a poptávku. Pokud se umělec či učenec chce uživit, musí brát ohled na zájem veřejnosti.
- V důsledku toho vydělávají mediální „hrdinové“ okamžiku mnohem víc než ti nejlepší umělci a vědci, jejichž dílo přežije věky. Na módních tretkách se dá vydělat mnohem víc než na kvalitních básních nebo velkých objevech, které veřejnost ocení až za mnoho let.
- I velcí tvůrci se musí smířit s tím, že budou ve stínu různých mediálních „hvězd“ a dokonce i úspěšných podvodníků.

To všechno je zřejmě pravda a všichni na to denně narážíme. Na druhé straně nemůžeme popřít, že společnost, která se aspoň zčásti řídí penězi, dává člověku nebývalou volnost a že

se ani nám, jejím kritikům, v ní nežije tak špatně. Kdo o tom pochybuje, měl by si všimnout masových migrací, v nichž miliony lidí dávají najevo, kde by chtěli žít a jak moc o to stojí. Historická zkušenost ukazuje, že takové na první pohled i trochu cynické společnosti jsou i jako celky velmi úspěšné, že materiálně prosperují, a to i třeba v průměrné délce života, že technicky vynikají a i jejich tvůrčí výsledky stojí rozhodně nad průměrem. Čím to asi je?

Nemyslím, že by se tyto nesporné úspěchy daly odvodit z výše uvedených nedostatků, nýbrž z jiných, pozitivnějších stránek svobodných společností, které patrně pokládáme za samozřejmé a přehlízíme. Abychom si je zpřítomnili, bude užitečné porovnat moderní společnosti řízené penězi se starším typem společností řekněme zemědělských. Nejsou od nás tak vzdálené, jak by se mohlo zdát: ještě kolem roku 1900 žila polovina Čechů i Moravanů v zemědělských vztazích, i když, pravda, poněkud modernizovaných.

Usedlé zemědělské společnosti vyřešily obživu tím, že začaly půdu intenzivněji obdělávat a postupně ji rozdělily na jednotlivé rody a rodiny. Pevně stanovené meze výrazně omezily násilné konflikty, jako je státní hranice omezují i dnes. Díky intenzivnímu zemědělství se mohlo na 100 ha (1 km²) uživit až 30 lidí, až stokrát víc než lovem a sběrem, byli ovšem k této půdě pevně připoutáni: žádnou jinou možnost obživy neměli. Zemědělství byl velký úspěch, kterým začal trvalý početní růst lidstva a který postupně umožnil vznik zásob, přebytků a bohatství.

V úspěšných zemědělských oblastech mohla brzy vnikat tržiště a města, která za zemědělské přebytky nabízela kvalitní řemeslné výrobky, případně i z dalekých končin. Svým obyvatelům nabízela velmi odlišný způsob života a obživy, který teprve ve 20. století převládl po velké části světa. Na rozdíl od zemědělce, který žil z vlastní úrody, městský člověk se živil dělbou činností a směnou. Nepotřeboval tedy zděděnou půdu, zato potřeboval například řemeslnou kvalifikaci, schopnost navazovat kontakty a pozorně sledovat proměnlivé příležitosti, jež se mu nabízely.

Na rozdíl od zemědělce, jehož status byl poměrně pevně spojen s rozlohou jeho statku, městský člověk mohl díky svým schopnostem i příležitostem rychle zbohatnout – a ovšem také zchudnout. Městská společnost tak byla podstatně mobilnější, pružnější i více rovnostářská. Městský člověk závisl na svých zákaznících, proto jich chce mít kolem sebe co nejvíce, a přirozeně vstupuje do soutěže s jinými, kde o úspěchu rozhodují jeho schopnosti. Na trhu vznikla spontánní a silně rovnostářská pravidla, jejichž dodržování vymáhala místní politická autorita. Jedním ze základních pravidel bylo, že účast na trhu je dobrovolná a směna je výsledkem oboustranné dohody. Odtud důležitý princip moderních společností, že moji práci hodnotí ti druzí, kteří ji kupují.

Na rozdíl od zemědělce, který potřeboval na práci početnou rodinu, městský řemeslník i obchodník mohl pracovat sám, případně si najmout zaměstnance, třeba na přechodnou dobu. Aby ale mohl své zboží veřejně vystavit, nutně potřeboval bezpečí a mír a

tlakem nutných reforem, a tudíž je musíme rychle uskutečnit, nebo máme právě nějakou nutnou reformu za sebou, a jejím výsledkem není nic jiného, než že na ní musí navázat další nutná reforma. Abstraktní vyznávání reforem jako takové se stalo komplexní politickou ideologií současnosti. ... Reformní duch nahrazuje všechno jiné politické programy, koncepty a ideje. A také nahrazuje morálku. I je už jen o to, projevit odvahu k reformám. Dnes platí jako ctnost signalizovat ochotu k reformám, špatný je ten, kdo reformám vzdoruje. Reforma je dobro, je obranou před zlem, svět se dělí na stoupence reforem a nepřátele reforem. A jako každá správná ideologie nemusí ani reformní duch sám sebe zdůvodňovat. ... Při každé reformě se sice opakují jako mantry bezobsažná slova jako snížení nákladů, transparentnost, konkurenceschopnost nebo vzrůst pracovní výkonnosti, ale každému je jasné, že po každé reformě je spravidla vše reformované dražší a funguje hůř než dřív, je těžkopádnější a především komplikovanější a neprůhlednější.“ Liessmann pak se smutkem dodává: „Po většině reforem v oblasti vzdělání mají její účastníci i ti, které zasáhla – za předpokladu, že jejich schopnost reflexe zůstala intaktní -, vždy dojem, že sa zvýšil chaos, v němž je smysluplná práce stále obtížnější. ... Jen velmi bohatá nebo velmi hloupá země si může dovolit vypracovávat pro každou generaci studentů nové pojetí studia. Co to znamená? Chaos porodí nové reformy.“

Odmítnutí chápání univerzity jako instituce formující vzděláváním a jeho cílem, vzděláním a hodnotami, osobnost studentů a její nahrazení výlučně na praxi orientovanou školní přípravkou přináší zásadní kulturní a civilizační konsekvence. Jistě, každý systém, tak i univerzita, vyžaduje změny, to je banální konstatování. To podstatné je ale dokázat zachovat proporcí mezi kontinuitou a negací, proporcí mezi zachováním znaků, které tvoří samu podstatu věcí, a mezi reflexí vývoje, reflexí doby.

Moje poznámky jsou namířeny proti nivelizaci univerzitního vzdělávání a nutnému poklesu jeho úrovně. Nivelizace znamená entropii ... Diferenciace dle schopností i dle potřeb a zájmů nesmí mít za důsledek ztrátu společenské prestiže: každý člověk si zaslouží úctu, ať už vykonává jakoukoliv práci, a dodejme, že o to více, pokud své práci rozumí a pokud má svoji práci rád. Mimochodem, společnost určitě potřebuje právníků, IT-odborníků, či několik sociologů, politologů a psychoanalytiků, stejně tak ale potřebuje klempíře, truhláře zámečníky, instalatéry, topenáře, zedníky či zdravotní sestry ...

Připomeňme intence nového polistopadového zákona o vysokých školách: víru v racionalitu a slušnost univerzitního prostředí, nutnost stručnosti zákonné úpravy - vždyť kdo jiný by už ve společnosti měl být kompetentnější utvářet svobodně a autonomně svou podobu než univerzity?

Nuže, na rty se mi tlačí smutný úsměv: udělejme jednoduché kvantitativní srovnání tří zákonů o vysokých školách, toho předlistopadového, polistopadového a současných

Autor: prof. JUDr. Pavel Holländer, DrSc.

Název: Dilemy univerzitního studia práva aneb Konradem Liessmannem hozená rukavice

V prosinci 1989 se jedním z klíčových center revoluce v Praze i v Bratislavě se staly vysoké školy. Spontánně vznikly akademické senáty, které odvolali předlistopadové akademické funkcionáře a zvolili nová vedení univerzit. Vznikl tak rozpor mezi stále ještě platnou předlistopadovou zákonnou úpravou vysokých škol a reálným životem, rozpor, který bylo nutné odstranit přijetím nového zákona. Revoluční pohyb v univerzitním prostředí byl nesen myšlenkami akademických svobod (mimořádně významnou se v kontextu zásahu policie proti studentům na Národní třídě v Praze jevila nedotknutelnost akademické půdy), dále idejemi akademické samosprávy, odbourání státního centralismu v řízení vysokých škol, odbourání byrokratismu, poskytnutí příležitosti mladé generaci studovat na vysokých školách, regionálního rozvoje zakládáním nových, regionálních vysokých škol, otevření prostoru pro konkurenci prostřednictvím soukromých vysokých škol. Garantování vysoké odborné úrovně škol po odstranění centralismu v jejich řízení mělo spočívat jednak ve vysoké úrovni univerzitní kultury a jednak, z pohledu institucionálního, v činnosti nově vzniklé akreditační komise. Její působení bylo spojeno výlučně s její odbornou a morální autoritou (bez jakéhokoliv byrokratismu a „úřadování“), byla koncipována nikoli jako rozhodovací, ale jak vůči vládě poradní, nezávislý orgán. Otázka, která se po téměř třech desetiletích dnes vynořuje, zní: co zůstalo, co přetrvalo z původních ideálů Listopadu?

Evropa již několik předchozích desetiletí prožívá dramatický nárůst počtu vysokých škol i jejich velikosti - tedy i nárůst počtu studentů. Heslem dne se stal „Boloňský proces“. Jde o heslo, o kterém se nediskutuje, jen se při deklamování textu s ním spjatých flokulí vyzaduje neustálý, permanentní, nikdy nekončící seriál reformem.

Po roce 1989, po pádu komunistického systému, bylo nutností pokusit se i v oblasti vysokých škol o reformu, o vytvoření nového systému vysokého školství. Nikdo tehdy netušil, že našimi dějinami vynucena potřeba reformem se setkává s „reformním nadšením“ v Evropě, plynoucím z úplně odlišných pramenů. Rakouský filozof, v současnosti zřejmě nejvýznamnější evropský kritik dnešní „společnosti nevzdělanosti“, Konrad Paul Liessmann, v této souvislosti poznamenává: „Reforma‘ se už stala zaklínadlem, které zasáhlo všechny oblasti sociálního, politického a kulturního života. Reformní frazeologie se uhnízдила všude, v myšlení i v jazyce, nezastaví se před žádnou institucí, napadá základní školy stejně jako univerzity, policejní místa v odlehlých oblastech stejně jako sídla vlád, pojišťovny stejně jako dopravní podniky. Lze mluvit přímo o duchu reformy, který prostupuje všechna média, každý projev, každé sdělení, každé oficiální prohlášení, každý zákon. Situace je všude stejná: buď jsme právě pod

přínejmenším na trhu nemohl trpět násilí. Proto se města musela obklopovat hradbami, které vymezovaly tyto zvláštní ostrůvky směny bez násilí. Peníze se tak rychle rozšířily proto, že svým majitelům nabízely široký výběr a zároveň neumožňovaly někoho ze směn vyloučit. Pro nenásilné a přitom definitivní rozhodování konfliktů potřebovala města soudce a ten pro lepší předvídatelnost svých rozhodnutí potřeboval veřejně známá pravidla a zákony.

Směna, trh a peníze radikálně rozšířily lidské možnosti a podpořily občanskou rovnost. Nezrušily společenské třídy, ale hranice mezi nimi byly najednou podstatně propustnější. Tím se ovšem zároveň oslabily i hierarchie hodnot a kvalitativní rozlišování mezi věcmi, ale především to zabránilo silnějším, aby si své požadavky vynucovali hrozbami a silou. Naopak je donutily uspokojovat své potřeby jen a jen více méně dobrovolnou smlouvou podle obecně platných pravidel. Dříve samozřejmá privilegia silných a mocných se přestala uznávat a pomalu se mění v korupci. Politická moc, Weberovo „panství“, se nesmí proměňovat na peníze a *vice versa* – i když se to pochopitelně nedá zcela vyloučit. Postrachem mocných nejsou tolik ti ještě silnější, jako spíše novináři a demonstranti na ulicích.

I když nás média denně krmí horory a černou kronikou, žije nás na světě pětkrát víc než před sto lety a průměrný lidský život se významně prodloužil, nejen v těch nejbohatších zemích. Ještě překvapivější je výsledek rozsáhlého zkoumání násilí v lidské historii. Podle S. Pinkera se pravděpodobnost, že člověk zahyne násilnou smrtí, snížila od neolitu nejméně třicetkrát. I na tom se podstatně podílely společenské proměny posledních tisíciletí, včetně převratných vynálezů směny, veřejného trhu, peněz a práva.

Autor: prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D.

Název: Etika, právo a soudnictví

Příspěvek se zabývá některými aspekty interakce etiky, práva a soudnictví. V první části pojednává o tradiční problematice vztahu morálky a práva, a to z pohledu diskurzivní teorie. Přibližuje tak jeden z aktuálních pohledů na význam etiky při rozhodovací činnosti soudců, a to zejména v tzv. hard cases. Zároveň nastiňuje složitost otázky po zdůvodnění platnosti etických principů a roli argumentace při odůvodňování soudních rozhodnutí. Ve druhé části pojednává o etice soudnictví, kde se nejdříve táže po tom, jaké jsou její principy a jak jsou poznávány. Při tom se pozastavuje u významných dokumentů mezinárodního původu, které se o kodifikaci těchto principů pokusily. Posléze je v příspěvku blíže rozebírán princip nezávislosti soudnictví – jeho obsah a funkce. Konečně se příspěvek zabývá otázkou komunikace etických principů, v níž stěžejní roli sehrávají etické kodexy. Je zde zodpovídaná otázka potřebnosti etického kodexu v ČR a nastíněna perspektiva možné změny specializovaného právního vzdělávání ve vztahu k výuce profesní etiky.

Autor: doc. JUDr. Vojtěch Šimíček, Ph.D.

Název: Soudce a přednášková činnost

Podle ustanovení § 85 ZSS platí, že „soudce nesmí ode dne, který je stanoven jako den nástupu do funkce, až do zániku funkce soudce kromě výkonu funkce soudce a funkcionáře soudu, anebo činností spojených s dočasným přidělením k ministerstvu nebo k Justiční akademii, zastávat žádnou jinou placenou funkci ani vykonávat jinou výdělečnou činnost s výjimkou správy vlastního majetku a činnosti vědecké, **pedagogické**, literární, publicistické a umělecké a činnosti v poradních orgánech ministerstva, vlády a v orgánech komor Parlamentu, a to za předpokladu, že taková činnost nenarušuje důstojnost soudcovské funkce nebo neohrožuje důvěru v nezávislost a nestrannost soudnictví.“

Omezení výdělečných činností přímo navazuje na ustanovení § 75 ZSS, které soudcům zaručuje jejich hmotné zabezpečení, přičemž tohoto hmotné zabezpečení zákonodárce výslovně přiřazuje k atributům jejich nezávislosti.

Současně však platí, že výčet „povolených“ činností je podmíněn tím, že tato činnost *nenarušuje důstojnost soudcovské funkce nebo neohrožuje důvěru v nezávislost a nestrannost soudnictví*. Též v případě vědecké či pedagogické činnosti je třeba mít na zřeteli, že tato činnost nesmí znepřátit soudcovskou funkci, případně ohrožovat důvěru v její nezávislost a nestrannost.

V případě pedagogické činnosti dále platí (§ 83 ZSS), že soudce přispívá svými znalostmi a zkušenostmi při odborné přípravě a při odborném vzdělávání soudců, státních zástupců, justičních a právních čekatelů a dalších zaměstnanců soudů a státních zastupitelství, organizovaném Justiční akademii, ministerstvem, soudem nebo státním zastupitelstvím. Nebrání-li tomu plnění jeho povinností při výkonu soudnictví, může soudce přispívat svými znalostmi a zkušenostmi též při odborné přípravě notářů, advokátů, soudních exekutorů, advokátních koncipientů, notářských koncipientů, notářských kandidátů, exekutorských koncipientů a exekutorských kandidátů. Výkon této činnosti podle se považuje za výkon soudcovské funkce.

Závěry:

- Soudce zásadně je oprávněn vykonávat pedagogickou činnost, a to i jako výdělečnou aktivitu.
- Nesporná je činnost v rámci Justiční akademie, žádoucí jsou rovněž aktivity na právnických (případně i jiných) fakultách vysokých škol anebo i školách středních.
- Problematickou je přednášková činnost soudců v různých vzdělávacích agenturách, anebo dokonce semináře a školení určené jen pro některé firmy či advokátní kanceláře.

Zde by měly být splněny podmínky:

- Protože se již nejedná o výkon soudcovské funkce, nýbrž o komerční záležitost, je nutno ji provádět ve volném čase

- Transparentnost
- Otevřenost
- Přiměřená výše honoráře
- Nežádoucí akce určené (formálně anebo fakticky) pouze pro jedinou firmu, resp. pro velmi omezený a předem předvídaný okruh subjektů.

Působení soudců v akademických orgánech

Podle čl. 82 odst. 3 Ústavy platí, že „[f]unkce soudce není slučitelná s funkcí prezidenta republiky, člena Parlamentu ani s jakoukoli funkcí ve veřejné správě; zákon stanoví, se kterými dalšími činnostmi je výkon soudcovské funkce neslučitelný.“ Tento ústavní článek následně (nutno dodat zcela nadbytečně) opisuje ustanovení § 74 odst. 2 ZSS, podle něhož „[f]unkce soudce není slučitelná s funkcemi a činnostmi, o nichž to stanoví zákon. S výjimkou funkce předsedy soudu nebo místopředsedy soudu nesmí soudce současně s výkonem funkce soudce zastávat žádnou jinou funkci ve **veřejné správě**.“

- Výjimky uvedené zákonem je třeba vykládat zužujícím způsobem. Pokud by proto soudce byl např. ředitelem školy, rektorem, děkanem nebo vedoucím katedry, případně ředitelem vědeckého ústavu, domnívám se, že takováto situace pod zákonné výjimky podřaditelná není. V těchto případech se totiž jedná primárně o výkon manažerské či dokonce částečně i správní činnosti, která ve svém důsledku s funkcí soudce může kolidovat. Je tedy třeba mít na zřeteli, že i na úrovni (vysokých) škol dochází k výkonu veřejné správy. Navíc, v případě řídicích funkcí je za jejich výkon přiznáván přinejmenším funkční příplatek, takže se jedná o výdělečnou činnost, která je soudcům ustanovením § 85 ZSS výslovně zapovězena.
- Problém soudního přezkumu některých hodnocení, udělovaných na středních či vysokých školách. Udělování hodnocení na škole může být považováno za správní rozhodování a lze tak obtížně dospět k odlišnému závěru, než že učitel dávající svým žákům známky v tomto vztahu vystupuje jako správní úřad. Přísně formalisticky vzato se proto nabízí výklad, podle kterého by tuto činnost nesměl soudce vůbec vykonávat a jeho pedagogické aktivity by se měly omezovat na samotnou výuku a nesměly by vyústit v hodnocení (zápočty, známky, kolokvia apod.). S tímto výkladem však nesouhlasím, a to hlavně z toho důvodu, že by ve svých důsledcích výkon pedagogické činnosti soudci fakticky znemožňoval. Součástí výukového procesu je totiž i prověřování znalostí studentů a bylo by proto zcela protismyslné, pokud by vyučující (soudce) nemohl studenty následně také hodnotit.
- Problém účasti soudců ve vědeckých radách fakult a vysokých škol.
- Soudci a akademické senáty.